

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนไทย-ลาวโดยองค์กรชุมชนท้องถิ่น
กรณีศึกษาชุมชนบ้านฮวก จังหวัดพะเยา

(1 ตุลาคม 2551– 30 กันยายน 2552)

โดย

บุศรา ลีมนิรันดร์กุล และคณะ

30 กันยายน 2552

600251142

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

245558

สัญญาเลขที่ RDG5210014

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนไทย-ลาวโดยองค์การชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนบ้านฮวก จังหวัดพะเยา

(1 ตุลาคม 2551– 30 กันยายน 2552)

คณะผู้วิจัย	สังกัด
บุศรา ลีมนิรันดร์กุล	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและ ส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร
พฤษัช ยิบมันตะศิริ	ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
ยุภาพร ศิริบัติ	ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
มาณิขรา ทองน้อย	ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	

สนับสนุนโดย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

Executive Summary

The Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS), which is a cooperation framework amongst Cambodia, Lao PDR, Myanmar, Thailand and Vietnam to utilize member countries' diverse strengths to promote balanced development initiatives in the sub-region has enhanced the agricultural cooperation between Thailand and neighboring countries, notably, Lao PDR, in the form of contract farming. The trade and investment facilitation has provided tax-free incentives for the Thai private sectors, particularly the big agrifood conglomerate to undertake contract farming with neighboring countries on crops namely potato, peanut, soybean, sweet corn, field corn, castor bean, Eucalyptus, and cashew nut, and job's tears (pearl barley) from Lao PDR to be exempted from importation tax.

Ban Huak, Tambol Phusang, Phayao province is a border village between Phayao province of Thailand and Xaiyaburi of Laos PDR. It is the only cross-border trading village between Thailand and Laos PDR in Phayao province. The livelihoods of Ban Huak community are based on year-round agriculture, utilizing upland and lowland ecosystems to produce food and generate farm incomes. The major economic crops include glutinous rice, field corn, large-seeded confectionary peanut, and shallot. The ACMECS cooperation framework has provided opportunities for Ban Huak community to engage in cross border trade. A few members of community have diversified their rural enterprises by engaging in business venture and organizing into groups to invest in contract farming with the Laotian partners by providing inputs on credit, including seed, chemical fertilizers, and pesticides. The increased incomes of the Laotian farming households have enabled the families to reinvest to improve their living conditions, by importing building materials to improve housing construction. This offers opportunities for some of Ban Huak community members to diversify their trading to include both agriculture and non-agricultural enterprises. The research concept is to develop a social learning process among farmer members who have formed themselves into small agri-business group engaging in cross-border trade. It is anticipated that through such social learning approach, the group could develop and extend sustainable agriculture and natural resource management to the Laotian partners, and establish among themselves cross-border trading governance which could be exemplified for others to learn. The research project sees the importance of local innovation, the concept of interdependence in agri-business venture, and interrelationship between production, marketing, and participatory natural resource and environmental conservation. The research objectives are 1) to provide better understanding of local context and coordination mechanisms, interaction and benefit sharing in agri-business among farmers in Thai-Lao border; 2) to establish and support the processes that enhance mutual respect and good relationship between Thai Lao business partners leading to expansion of cross-border trading governance; 3) to provide competence building in production technology, and business management with respect to cross-border trade; and 4) to formulate deliberative policy recommendations through participatory approaches that would lead to improving local capacity, and performance of local organization in managing cross-border agri-business trading.

The participatory approaches were adopted to collaborate with farmers group and its associates in Ban Huak. The key informants were identified to discuss main topics that were most remembered and appreciated by the members through different periods of development. These included historical development and adaptive management to political, socio and economic changes during the early 70s when the key village had

directly involved in shaping up the village infrastructural development to facilitate agricultural transformation. This was then followed by workshopping with new generations of farmer entrepreneurs who were engaging in farming and business ventures. Several field visits and participatory observations were undertaken to gain trust and build up confidentiality from the group members to appreciate the value of collaborative and action research approach. The Engel-Keijzer-Land's balanced approach to monitoring and evaluating capacity and performance was adapted to carry out with the BH/CBBG. The assessment was to provide a reflection as well as co-learning among members on five core capabilities that affected capacity and performance. These were capabilities to survive and act, to adapt and self-renew, to generate development results, to relate, and to achieve coherence. Various interventions were designed developed through researchers-farmers interaction and group decision. This included capacity building on hybrid maize seed production; competence building among group members on several issues related to management strategy, trading governance, agricultural resilience, and social responsibility; facilitation of the discussion between provincial commerce authority and the group on policies on cross-border trade and implementation at the site, group meetings to review on the research findings, and multi-stakeholder workshop presided by the Phayao Provincial Governor at the site to formulate policy recommendation that would enhance cross-border agri-trade and long-term relationships between the Thai-Laos communities, specifically resided at the border towns of Phusang of Phayao province and Muangkop of Xaiyaburi province.

Rural transformation in Ban Huak was considered to pass through three important periods of development and adaptation. The first period was during the 70s when there was an intense political ideological conflict between the government forces and communist insurgency. The village was seen as strategic location receiving infrastructure support by the Government in the 70s and in the 80s during the rehabilitation towards rural development. The close collaboration between the village community and the government through the strong and capable leadership of village headman was able to come to peaceful agreement between the conflicting parties. The basic infrastructure and facilities enhanced agricultural transformation from subsistence to market-oriented farming systems. Farmers had improved their rice productivity through adopting high quality rice and location-specific varieties and green manure crops (*Crotalaria juncea*) as resource conserving technology; selecting hybrid maize to fit undulating rainfed upland environment, and large-seeded peanut for confectionary market. Farmers responded to government policy on rubber promotion by planting this industrial tree crop on sloping upland where soil is less fertile for cultivation of maize and peanut.

The agricultural intensification which enabled the village to achieve its food security was then followed by the period of the Thai-Lao cross-border trade in the early 2000s. Ban Huak was set up as temporary custom check-point for border trade, allowing small scale trading movement between the Thai-Lao communities. The Thai-Lao border community market was first established at Ban Huak on the 10th and 30th of the month to promote border trading. In May 2009, as the request of the Muangkop authority, the new border community market was set up on 20th of the month in Lao at Ban Pang Morn to facilitate market access and entry for the Laotian community. The new market arrangement had diluted the trade volume at Ban Huak.

A few farmers who were risk-takers had gradually build-up capitals to invest in neighboring Lao PDR by contracting the Laotian business partners to produce maize, and oil-type, small seeded peanut. The Thai traders also imported broom grass, job's tears,

and non-timber forest products from Lao. Initially, the Ban Huak farmer entrepreneurs made contract arrangement individually and independently. Each worked with different groups of Laotian farmers. The high cost of trading transaction had forced farmer entrepreneurs to reconsider their cross-border trading strategy. Eventually, a group of 37 Ban Huak farmers who had either trading experience or interested to invest in cross-border agri-business with the Lao PDR, had formed themselves into “Ban Huak cross-border business group” (BH/CBBG). The key members consisted of political influential individuals (former and present village headmen from two closely related villages), experienced traders, and young farmers who wanted to follow suit to diversify their livelihood options. The BH/CBBG chaired by former village headman with strong agri-business experience, and co-chaired by experienced trader who had good business management skill, and had learnt to become the shipping agent to look over the incoming of agricultural produce from Lao PDR at Ban Huak. The group allocated responsibility to various members based on individual experience and competence. The most important task identified by the group involved coordinating with Laotian partners, which required several levels of lobbying, from provincial, district, custom office, and sub-district. The equally important responsibilities were coordinating with Thai governmental authority at the provincial, district and the custom office at the site for clearing of imported agricultural produce, and market access and entry, by negotiating with buyers from the Thai side. This was normally domestic trading partners at the provincial town who acted as commodity collectors with large silos and grain drying space. In practice, the group acted as brokers between the Laotian trading partners and Thai commodity collectors in Phayao or neighboring Chiang Rai province, but the group was more than the ordinary broker, it had established long relationships with the Laotian trading partners and farmers, providing input credits as requested, supervising production technology, and participating in cultural and religious activities between the two countries.

The operation of BH/CBBG was not in isolation. Its members were also participating in the Ban Huak community’s socio, cultural and economic activities. Majority was closely linked to the existing 17 social groups in the village, whose mandates covered wide range of activities, such as crop and livestock production, organic fertilizer production, brown rice processing, product development, clothe-making, embroidery, weaving, village drinking water supply, and village saving and bank. Such interwoven social assets were perceived to provide strong foundation for the BH/CBBG to extend its cross-border entrepreneurial engagement.

The group organizational management and governance was noted with its democratic participation and fair benefit sharing arrangement. The group set agri-business marketing policy on main commodities such as maize and peanut. Once the group had made formal arrangement and clearance with the Lao as well as the Thai authorities, each member was encouraged to engage in his or her own contract farming in Lao, either individually or as small groups. Thirteen sub-groups were observed, ranging from one –member to seven-member sub-groups to invest in contract farming in Lao. The contracting areas in Lao covered over 30 villages within Muangkop district, producing maize and peanut for the BH/CBBG. In 2009 rainy season, soybean was first introduced to selected farmers in Lao, as marketable price of maize in Thailand was not attractive.

The implementation of zero tariffs under the AFTA framework, which will be effective beginning January 1, 2010, would mark the third period of cross-border agri-business development and adaptation for the Ban Huak community. There was a great concern

among the group members over the realization of ASEAN zero tariffs 2010, which could have adverse effect on the group's agricultural investment. The issue was raised during the multi-stakeholder workshop to provincial authority. Other concerns included the institutional structure of Ban Huak to be elevated to permanent crossing point, where majority of the group considered the permanent status would boost trade volume between Thai and Lao at Ban Huak check point. The incorporation of resource conserving production practices, as well as integration of agro-biodiversity as part of climate change mitigation could provide a new challenge for the group's social responsibility linking sustainable agriculture and resource management with trade governance between Phusang and Muangkop, which was characterized by contiguous rolling uplands and hilly ecosystems.

The multi-stakeholder workshop, presided by the Provincial Governor, and attended by key governmental officials at the provincial and district level as well as key village members and the group representatives, conceived that the BH/CBBG showed evolutionary adaptation to new challenge in cross-border trade, based on social and institutional innovations. The group would help offer opportunities for the Ban Huak community to seek value creation and value addition to their farming enterprises. The success of the BH/CBBG could also contribute to livelihood improvement of the Laotian farmers, poverty reduction, and reducing drug trafficking and addicting across the border. To help improve the BH/CBBG performance, the workshop had made suggestions as follows:

For immediate action:

- The Thai authority concerned should organize local meeting to provide training workshop for the Ban Huak community and the BH/CBBG on ASEAN zero tariffs 2010 and its impact on local cross border trade initiatives
- The provincial government should facilitate the meeting between the central government agencies, provincial and district implementing offices, and the local community on cross-border trade policy and modifications under the AFTA within the ACMECS framework, so that implementation at the local level could be clearly carried out.
- The detailed studies should be carried on merits and demerits of establishing Ban Huak to be a permanent check-point for cross border trade, particularly its impact on rural livelihoods, and adaptive management of the farming households under the new institutional set up.

For the medium term action (within 3 years):

- The BH/CBBG should seriously consider the incorporation of sustainable resource efficient management practices into its agri-business package with the Laotian partners, specifically on soil erosion control measures, soil fertility enhancement, and agro-biodiversity integration for food security, and possibly of mitigating climate change.
- The Ban Huak farming community should diversify their farming enterprises for value creation and addition by moving towards seed production, such as hybrid maize, soil improving legumes (*Crotalaria juncea*), rice, etc.
- The BH/CBBG should consider the formation of cross-border cluster group by forming partnership with local agricultural trading firms, commodity distributors for market access and entry, public institutions for policy and processes, and technical and infrastructure supports and services.

บทคัดย่อ

245558

บ้านฮวก ต.ภูซาง อ.ภูซาง จ.พะเยา เป็นหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว ระหว่าง จ.พะเยา ประเทศไทย และ แขวงไชยบุรีของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-ลาว แห่งเดียวของจังหวัดพะเยาที่มีพื้นที่อาณาเขตติดต่อกับประเทศ สปป.ลาว วิถีชีวิตของชาวบ้านฮวกผูกพันกับการเกษตรตลอดทั้งปี พึ่งพิงการใช้ประโยชน์ที่ดินบนที่ดอน ที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มเพื่อการผลิตเป็นอาหารและรายได้ พืชเศรษฐกิจนอกจากข้าวเหนียวนาปี ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วลิสงเมล็ดใหญ่ และชาวบ้านบางส่วนที่ได้รับประโยชน์กับการมีพื้นที่ติดชายแดน โดยปรับตัวในธุรกิจการค้า และรวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อลงทุนเพื่อทำธุรกิจการค้าข้ามพรมแดน

กรอบการวิจัยได้ให้ความสำคัญกระบวนการเรียนรู้เชิงสังคมที่นำไปสู่การพัฒนาาระบบเกษตรยั่งยืนและระบบธุรกิจที่เป็นธรรม งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับนวัตกรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการทำธุรกิจเกษตรและความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตทางเกษตรการตลาดและการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อเข้าใจบริบทท้องถิ่นและกลไกในการประสานงาน (coordination mechanisms) การทำงานร่วมกัน (interaction) และการกระจายผลประโยชน์ (benefit sharing) ในการทำธุรกิจทางเกษตรของกลุ่มเกษตรกรในชายแดนไทยลาว 2. พัฒนาและสนับสนุนกระบวนการทำงานที่สร้างสัมพันธ์ที่ดีและนำไปสู่การขยายผลทางธุรกิจที่เป็นธรรมทั้งฝ่ายไทยและลาว 3. ส่งเสริมศักยภาพความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีการผลิต และการดำเนินการที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบธุรกิจทางเกษตรระหว่างชายแดน 4. เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและวิธีการที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการเสริมสร้างสมรรถนะ (capacity) และผลการดำเนินงาน (performance) ขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ด้านการจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนไทย-ลาว

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนชายแดนบ้านฮวก และเมืองคอบ แขวงไชยบุรีลี ของ สปป.ลาว มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจกันมานาน ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้กลายเป็นทุนดำเนินธุรกิจชายแดนที่สำคัญเมื่อบ้านฮวกได้พัฒนาเป็นจุดผ่อนปรนตามนโยบายการจัดระบบเศรษฐกิจตามแนวชายแดน ระหว่างประเทศไทย พม่า ลาว และกัมพูชา และการผลักดันระบบเกษตรพันธะสัญญาตามกรอบ ACMECS เกษตรกรบ้านฮวกได้รวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน “กลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวก” ซึ่งในระยะแรกเน้นธุรกิจข้าวโพดและถั่วลิสง โดยมีหลักการดำเนินงานของกลุ่มคือ การใช้กลไกทางสังคมเพื่อประสานประโยชน์ของสมาชิกที่ดำเนินธุรกิจเกษตรในลาว โดยใช้การทำงานยุทธศาสตร์กลุ่มเพื่อลดต้นทุนด้านการจัดการ และลดความขัดแย้งอันเนื่องจากการแข่งขันด้านราคา รับซื้อจากลวาระหว่างกลุ่มย่อย ในขณะที่เดียวกันกลุ่มมีโครงสร้างประกอบด้วย 9 หน่วยย่อยที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีสมาชิกผู้มีประสบการณ์รับผิดชอบในแต่ละหน่วย มีประธานและรองประธานกลุ่มเป็นผู้ประสานงานทั้งภายในและภายนอก

การวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมถึงสถานภาพของกลุ่มการค้าชายแดนบ้านฮวก ได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาพรวมของระบบการจัดการธุรกิจชายแดนให้กับสมาชิก พร้อมทั้งระบุจุดอ่อนของกลุ่มและประเด็นที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในการเสริมสร้างสมรรถนะของสมาชิกและการบริหารองค์กร ความยั่งยืนของกลุ่มขึ้นอยู่กับนวัตกรรมองค์กร ที่ให้ความสำคัญกับลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependence) ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มกับผู้ประกอบการของลาวในห่วงโซ่อุปทาน ความเข้าใจด้านกลไกการประสานงานและ

ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน เชื่อว่าจะช่วยให้หน่วยงานรัฐได้ให้การสนับสนุนที่สอดคล้องกับองค์กรชุมชนที่ต้องการพัฒนาธุรกิจการค้าชายแดนตามกรอบนโยบายเกษตรพันธะสัญญา

การก่อตัวขององค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรชายแดนไทย-ลาว ของชุมชนเกษตรกรบ้านฮวก นับว่าเป็นนวัตกรรมทางสังคมและสถาบันประเภทหนึ่งที่ย้ายทุนทางสังคม วัฒนธรรม กอปรกับทุนทางมนุษย์ที่มีขีดความสามารถผู้นำชุมชนทางด้านการผลิตและการตลาด และภาวะความเป็นผู้นำสูงจนสามารถโน้มน้าวให้เกษตรกรร่วมระดมทุนและรวมกลุ่มกันทำธุรกิจชุมชน การก่อตัวและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรกรบ้านฮวกเกิดจากภายใน ตามความต้องการของสมาชิกที่มีเป้าหมายในกระบวนการทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนของกลุ่มดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญของการบริหารจัดการบนฐานธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นธรรม 1) ภาวะการณืขาดแคลนพื้นที่ทำกินและสภาพภูมินิเวศน์ที่เป็นป่าเขาทำให้เกษตรกรต้องดิ้นรนหาทางเลือกด้านธุรกิจเกษตรบนพื้นฐานการผลิตที่ตนเองถนัด 2) โอกาสด้านตลาดและธุรกิจชายแดน ซึ่งสร้างความต้องการและในขณะเดียวกันกลุ่มเกษตรกรบ้านฮวกสามารถเข้าถึงแหล่งผลิต และหน่วยงานที่สนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดของประเทศลาว 3) สภาพแวดล้อมเชิงนโยบายของไทยและลาวได้สร้างโอกาสใหม่ กฎเกณฑ์และข้อบัญญัติต่างๆ และ 4) สมาชิกของกลุ่มมีความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตพืชข้าวโพด ถั่วลิสง ตลอดจนมีเครือข่ายตลาดรับซื้อภายในประเทศไทย ได้สร้างความมั่นคงทางด้านตลาดที่เชื่อมโยงระบบห่วงโซ่มูลค่าของสินค้าเกษตรกร

สิ่งที่ได้รับความสนใจขณะนี้ คือข้อตกลงการค้าระดับภูมิภาคภายใต้กรอบ AFTA ใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าและการค้าข้ามพรมแดน เนื่องจากความไม่แน่นอนของนโยบายและแผนปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มบ้านฮวกได้เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐระดับจังหวัดเพื่อจัดเวทีทบทวนผลที่จะเกิดจากข้อตกลงภายใต้กรอบ AFTA กับการค้าระหว่างพรมแดน และผลกระทบต่อการทำวิสาหกิจของกลุ่ม ความต้องการที่เปิดด่านถาวร ที่เกิดขึ้นกับการดำเนินธุรกิจเกษตรของกลุ่มบ้านฮวก จำเป็นต้องมีการทบทวนโดยกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก

partners in the whole supply chain. It is believed that better understanding of coordination mechanism and interdependence would help the governmental institutions to provide better support that meets the group's needs in developing cross-border trade under the contract farming arrangement.

The local initiative in establishing cross-border trading group is considered as being a social and institutional innovation which is strongly based on social, cultural and human assets. The strong leadership in combination with individual competence and collective action had gained the trust of the farmer members to co-invest and build up business group. Such endogenous development responded to the needs and objectives of the group.

The sustainability of the group depended on several factors, including the good organization governance. The driving forces for engaging in cross-border trade could be delineated as follows: 1) with limited land resource for farming, and undulating rainfed upland ecosystems, a group of farmers formed themselves a business partner to invest in agri-business based on farming enterprise that they had the best knowledge and skills, 2) cross-border trade had offered market opportunities for the group who had access to information on farming environment and communities, and connection with the Laotian partners at different levels, 3) policy environments of both countries and rules and regulations of cross-border were conducive to agri-business venture, and 4) the group members had good knowledge on production of field corn and peanut, and close association with trading firms in Thailand. Such human assets and trading network had provided reliable market access and entry in agri-supply chains.

There was growing concerns within the group that the new regional trade agreement within the AFTA framework would affect the performance of cross-border trade due to uncertainties of the policy and implementation plan. The group had proposed to provincial government to set up a review forum on implication of AFTA on cross-border trade and its effect on small enterprise group. The emerging issue on establishing Ban Huak as a permanent cross-border town with full-fledged immigration set up needs to be reviewed by both local and external institutions.

คำนำ

โครงการ การจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนไทย-ลาว โดยองค์การชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนบ้านฮวก จ.พะเยา พัฒนาจาก ปราชญ์การณ ที่ชุมชนบ้านฮวก กิ่ง อ.ภูซาง จ.พะเยา รวมกลุ่มร่วมลงทุนทำธุรกิจ กับเกษตรกรลาว โดยนำพืชข้าวโพดและถั่วลิสง ซึ่งกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์ด้านการผลิตเป็นอย่างดี พร้อมทั้งมีระบบตลาดรองรับ ขยายฐานการผลิตสู่ลาวโดยทำเกษตรแบบมีพันธะสัญญารับผิดชอบต่อผลผลิตทั้งหมดของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ โดยรายงานวิจัยนี้ได้นำเสนอผลการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจเกษตรบ้านฮวก กลไกการดำเนินงานที่นำแนวคิดหลัก “ระบบเกษตรยั่งยืนและระบบธุรกิจที่เป็นธรรม” ข้ามพรมแดนตั้งอยู่บนฐานคิด มีกระบวนการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และได้นำเสนอผลการวิเคราะห์สมรรถนะของกลุ่มการดำเนินงาน ตลอดจนนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหา คณะวิจัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลสนับสนุนและโอกาสการขยายผลของการดำเนินงานของกลุ่ม จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการค้าข้ามพรมแดนจากหน่วยงานของภาครัฐ

คณะวิจัยฯ ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการสนับสนุนทุนวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นในการแก้ไขงานวิจัยนี้ เพื่อให้รายงานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณะวิจัยฯ ขอขอบคุณ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้นำบ้านฮวก และแกนนำกลุ่มธุรกิจเกษตร และกลุ่มเกษตรกรบ้านฮวก ต.ภูซาง อ.ภูซาง จ.พะเยา ตลอดจน เจ้าหน้าที่สหพันธ์แม่หญิงลาว ไชยะบูลี สปป.ลาว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ให้การสนับสนุน มีส่วนร่วมในและเสียสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนการสนับสนุนข้อมูลในการสัมภาษณ์กับทางโครงการฯ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมืออย่างดีเช่นนี้ในโอกาสต่อไป

คณะวิจัยฯ

พฤศจิกายน 2552

สารบัญ

	หน้า
Executive Summary	i
บทคัดย่อ	v
Abstract	vii
คำนำ	ix
สารบัญ	x
บทที่ 1 การจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนไทย-ลาว โดยองค์กรชุมชนท้องถิ่น	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 แนวคิดของโครงการวิจัยการค้าชายแดนไทย-ลาว	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขั้นตอนการดำเนินงานและวิธีการศึกษา	6
บทที่ 2 บริบทระบบนิเวศน์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนบ้านฮวก	9
2.1 บริบทชุมชนที่สนับสนุนระบบการผลิตเชิงอนุรักษ์	9
2.2 พัฒนาการโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการผลิตทางเกษตร	14
2.3 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเกษตร ในบ้านฮวก	15
2.4 ลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ระหว่างไทย-ลาว ที่จุดผ่อนปรนบ้านฮวก	16
2.5 ทุนหมุนเวียนและกิจกรรมกลุ่มบ้านฮวก	18
2.6 ระบบการผลิตทางเกษตร	20
2.7 การขยายผลการดำเนินธุรกิจเกษตรของกลุ่มการค้าชายแดน	21
2.8 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาว (แขวงไซยะบุรี)	22
2.9 สรุป	25
บทที่ 3 การพัฒนากลุ่มและกลไกการจัดการธุรกิจเกษตรข้ามชายแดน	26
3.1 การจัดตั้งกลุ่มและบริหารจัดการธุรกิจเกษตรชายแดนบ้านฮวก	26
3.2 แรงจูงใจของสมาชิกในการรวมกลุ่มธุรกิจเกษตร	30
3.3 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจเกษตรข้ามพรมแดน	34
3.4 กลไกในการประสานงาน	36
3.5 มูลค่าสินค้าเกษตร	36
3.6 บทสรุป	38

บทที่ 4 การประเมินสมรรถนะและการดำเนินงานของกลุ่ม	41
4.1 วิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ในการดำเนินงานของกลุ่ม	41
4.2 สมรรถนะการดำเนินงานของกลุ่ม	46
4.3 การประเมินทุนทางสังคมต่อการพัฒนาธุรกิจเกษตรชายแดนบ้านฮวก	47
บทที่ 5 มาตรการเชิงนโยบายที่สนับสนุนธุรกิจเกษตรข้ามพรมแดน	69
5.1 ผลกระทบด้านนโยบายและข้อจำกัดการทำธุรกิจเกษตรข้ามพรมแดน	69
5.2 ปัญหาความเสี่ยงที่มีผลจากปัจจัยภายนอกอื่นๆ	70
5.3 ปัญหาข้อจำกัดและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาด้านการเกษตร	72
5.4 มาตรการเชิงนโยบายและการสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจชายแดน	74
5.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนปฏิบัติการในระยะเวลา 3 ปี	76
5.6 บทสรุป	76
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	78
เอกสารอ้างอิง	86
ภาคผนวก 1 กิจกรรมการดำเนินงาน	89
ภาคผนวก 2 ผลงานที่ต่อเนื่องจากงานวิจัย	135